

М. Д. Василенко, В. М. Слатвінська

СИЛА СИНЕРГІЇ У ПРОЯВАХ ПРАВОВОЇ НАУКИ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Слово «синергія» і словосполучення «синергетичний ефект» сьогодні стали досить популярними в різних науках. Вивченням синергії та синергетичних ефектів займається така галузь науки, як синергетика. Остання представляє собою напрям міждисциплінарних досліджень, об'єкти яких – процеси самоорганізації у відкритих системах різної природи. Синергетика та синергетичний підхід виникли у процесі розвитку теорії складних систем. Об'єктом вивчення синергетики стали складні системи, що самоорганізуються. При цьому під самоорганізацією розуміється безповоротний процес, що приводить у результаті кооперативної дії підсистем до утворення складніших структур усєї системи. Основною відмінністю самоорганізації від інших процесів, наприклад від процесів зростання, є якісна зміна стану, в якому знаходиться система, і те, що ця зміна відбувається стрибком. Синергія фактично представляє собою дію, що посилює ефект взаємодії двох або більше факторів, які характеризуються тим, що спільна їх дія суттєво перевищує звичайну суму їхніх дій. Дослідження проявів синергетичного ефекту в економіці з'явилися вперше у ХХ ст., але питання застосування цього прояву в різноманітних галузях права почали розглядатися відносно недавно. Поступово поняття «синергія» почало з'являтися в наукових доробках. Великий внесок у розвиток синергетики внесли Р. Акофф (R. Akoff), В.І. Арнольд, Л. фон Берталанфі (L. von Bertalanffy), А.А. Богданов, Н. Вінер (N. Wiener), С.П. Капіца, С.П. Курдюмов, Е.Н. Князева, А.М. Колмогоров, Л.Д. Ландау, М.А. Леонтовіч, Е.Н. Лоренц (E.N. Lorenz) А.Ю. Лоскутов, А.М. Ляпунов, Г.Г. Малинецький, Л.І. Мандельштам, І. Пригожин, А.М. Тьюринг (A. M. Turing), Е. Фермі (E. Fermi) та інші зарубіжні та вітчизняні вчені. Змістове наповнення поняття «сила» відображено в працях таких зарубіжних вчених, як І. Валлерстайн, Р. Гілпін, Р. Кохейн, Дж. Най, А. Хіршман та ін. З-поміж вітчизняних дослідників варто виділити напрацювання С. Шергіна, М. Капітоненка, О. Їжака та ін. Розумінню специфіки юридичної синергетики сприяли розробки А.Б. Венгерова, Ю.Ю. Ветютнева, В.О. Груніної, О.М. Джужі, В.В. Шишкіна та ін.

Метою статті є дослідження проявів сили синергії в різних галузях правової науки.

Виклад основного матеріалу. Для виявлення сили синергії в проявах правової науки слід відзначити, що саме синергетика займається вивченням синергії та синергетичних ефектів [1]. Наше бачення системного розуміння синергії як явища співпадає з розумінням цього поняття автором роботи [2, с. 73], в якій поняття «синергія» розуміється у спільному функціонуванні декількох структур, що досягають при цьому такого результату, який за умов незалежної діяльності був би недосяжним. Фактично більшість відомих нам авторів розглядають поняття «синергія» як спільне функціонування кількох структур, що досягають такого результату, який за незалежної діяльності був би недосяжним. Під поняттям синергії окремі вчені розуміють можливість якісно відмінних типів поведінки економічної системи за рахунок нелінійних динамічних взаємозв'язків між елементами самої системи та системою і її середовищем [3, с. 763]. При цьому термін «синергія» із грецької мови перекладається як співробітництво, сприяння, допомога, співучасть, співництво, тобто не відображає кінцевий результат проявів цих взаємодій. В англomовній літературі термін «синергія» (англ. synergy), якщо вірити англomовним авторам, стали використовувати із середини XVII ст. у значенні «спільна робота, допомога в роботі». Значення «комбінована діяльність групи» належить до 1847 року [4]. У теорії систем термін «синергія» позначено як «ефект взаємодії двох або більше факторів, які характеризується тим, що їхня дія істотно перевершує ефект кожного окремого компонента у вигляді їхньої простої суми». Слушно зазначити, що термін «синергічний ефект» у науковій літературі досить часто використовують разом із терміном «синергетичний ефект», навіть наділяючи їх однаковим значенням. Однак термін «синергетичний ефект» походить від слова «синергетика», яким позначають міждисциплінарний напрям науки, що пояснює утворення та самоорганізацію моделей і структур у відкритих системах. Синергетику позиціонують як «глобальний еволюціонізм», або «універсальну теорію еволюції», що дає єдину основу для опису механізмів виникнення будь-яких новацій. Таким чином, синергічний та синергетичний ефекти є зовсім різними поняттями. І якщо необхідно описати появу додаткового ефекту від поєднання окремих елементів, то більш правильно буде застосовувати термін «синергічний ефект».

Важливою ознакою в «енергійній» науці стало те, що поняття «синергія» слід відрізнити від поняття «синтез», яке, як зазначено в [5, с. 47], також позначає об'єднання окремих елементів в одне ціле. В обох випадках кінцевий результат відрізняється за властивостями від вихідних компонентів. Але в синтезі більш важлива цілісність, а в синергії – додаткова якість, якийсь «п'ятий елемент», що виникає немов із нічого (а насправді – із правильного поєднання елементів).

Підходи до визначення поняття «синергія» вперше було сформульовано П. Гленсдорфом та І. Пригожиным у відомій монографії [6, с. 68]. Їхнє визначення цього поняття було розвинуто та узагальнено різними дослідниками щодо конкретних галузей науки і техніки. Сьогодні це поняття можна характеризувати такими позиціями:

1) синергія означає співробітництво, співдружність, спільну дію, а також взаємодію різних видів енергій у цілісній дії, які вступають у партнерство один із одним;

2) синергія представляє собою енергію через використання сили, яка створюється у процесі спільної роботи різноманітних частин або процесів системи;

3) синергія полягає в тому, що створює користь, яка отримується від комбінування двох або більше елементів системи, таким чином, що продуктивність цієї комбінації вища, ніж сума її окремих елементів.

Сутність синергії розкривається у прояві її властивостей (емерджентності). Фактично синергія (синергізм) являє собою ефект підвищення результативності за рахунок використання взаємозв'язків, взаємопідсилення різних видів діяльності, коли загальний ефект перевищує суму показників віддачі всіх ресурсів, що діють незалежно. При цьому синергія (синергічний ефект) (гр. *synergos* – той, що діє разом) характеризується появою нової продуктивної сили або якісно нових джерел розвитку, зростанням ефективності діяльності в результаті поєднання окремих частин, елементів, факторів в єдину систему за рахунок так званого системного ефекту (емерджентності).

Стає логічно зрозумілим, що важливою умовою дії синергії є дотримання основних принципів організації та самоорганізації [7, с. 310]. Таким чином, у даного науковця синергія залежить від здійснення організаційної функції менеджменту. Аналізуючи наведені визначення, логічно підтримати перше визначення П. Гленсдорфа та І. Пригожина щодо суті синергії. Вважаємо, що синергія – це спільна узгоджена взаємодія елементів системи, які вступають у відносини один з одним, щоб досягти спільної цілі системи. Слідуючи із цього, синергія може виникати в результаті взаємодії факторів взаємодії й може виступати самостійно як фактор виробництва, а крім того, вона сприяє вдосконаленню функціонування соціально-економічної системи. При цьому особливої уваги заслуговує виявлення умов, необхідних для пристосування до вимог зовнішнього середовища та спрямованих на бажання отримати «синергію» від ефективної взаємодії підсистем. У цьому випадку синергія стає проявленою в реалізації синергетичного ефекту в системах, що самоорганізуються в умовах хаосу. Автори цієї роботи розділяють позицію І. Р. Пригожина (1917–2003 рр.), видатного вченого-фізика, Нобелівського лауреата, про визнання нестійкості та нестабільності у природі як фундаментальних характеристик Всесвіту. Це змушує не тільки інакше подивитися на колишні теоретичні концепції про побудову ньютонівсько-лапласівського типу, але й якоюсь мірою по-новому оцінити мінливість системи права, зокрема господарського (інноваційного) права, та й сам процес розвитку інновацій як прояв сили синергії в цілому (див. [8, с. 310]). Відомо, що відкриття нерівноважних структур свого часу супроводжувалося революцією у вивченні траєкторій нерівноважних систем. Виявилось, що траєкторії нерівноважних систем нестабільні, а це означає, що не можна робити достовірні прогнози лише на коротких тимчасових інтервалах. Стислість цих інтервалів, які фізики і математики називають експонентою Ляпунова, означає, що після певного періоду часу траєкторія неминуче вислизає від нас, тобто дослідники позбавляються інформації про неї. Це лежить в основі доказу, що наші знання – нездійсненні і мінливі. Через нестабільність Всесвіту нам слід відмовитися навіть від мрії про вичерпне знання в науці

і суспільстві. Можна екстраполювати наявні знання за межі нашого бачення і будувати припущення із приводу того, яким міг би бути механізм, що керує динамікою Всесвіту. Проте нам не слід забувати, що, хоча практично неможливо знати початкові умови в нескінченному числі крапок, майбутнє, проте, залишається принципово непередбачуваним. Формуються контури нової раціональності, до якої веде ідея нестабільності. Ця ідея припиняє претензії на абсолютний контроль над якою-небудь сферою реальності, вона лежить в основі задачі, яка вирішується, і доводить неможливість створення абсолютно контрольованого (глобального) суспільства. Реальність взагалі не контрольована в тому розумінні, що проголошене класичною наукою. Навіть у тих галузях, які раніше вважалися суворо детермінованими (в розумінні Ньютона, тобто коли, знаючи початкові дані, можна прослідкувати безмежну траєкторію об'єкта в майбутнє і минуле), несподіваним чином включалася нестійкість. Уявлення про нестабільність, що має на увазі, крім усього іншого, багатоваріантність шляхів еволюції природних і не тільки природних об'єктів, дозволяє говорити про внутрішні тенденції, властиві тому або іншому фрагменту реальності, про наявність в останньому якогось внутрішнього вимірювання. Дійсно, згідно з нашими уявленнями, всі складні структури повинні бути нестабільними, носити, наприклад, коливальний характер. В одному режимі вони локалізують і утримують хаос у певній формі, а в іншому саме це утримання за допомогою позитивного зворотного зв'язку сприяє дії хаосу, що спричиняє статистичну поведінку системи та її «радіоактивний» розпад.

Фізикам і хімікам добре відомо, що порядок і хаос співіснують як два аспекти одного цілого. Сприйняття природи стає дуалістичним, і нерівноважність не тільки веде до порядку і хаосу, але й відкриває можливість для виникнення унікальних подій, бо спектр можливих способів існування об'єктів у цьому випадку значно розширюється порівняно з уявленнями рівноважного світу [9]. У ситуації, далекій від рівноваги, диференціальні рівняння, що моделюють той або інший природний процес, стають нелінійними, а нелінійне рівняння звичайно має більш, ніж один тип рішень. Тому в будь-який момент часу може виникнути новий тип рішення, що не зводиться до попереднього, а в точках зміни типів рішень – у точках біфуркації – може відбуватися зміна просторово-часової організації об'єкта. Один із засновників синергетики, Г. Хакен, показав, що сутність синергетики розкривається в тому, що: 1) досліджувані системи складаються з декількох чи багатьох однакових або різнорідних частин, які перебувають у взаємодії одна з одною; 2) ці системи є нелінійними; 3) в ході розгляду фізичних, хімічних і біологічних систем йдеться про відкриті системи, які далекі від теплової рівноваги; 4) ці системи перебувають під впливом внутрішніх і зовнішніх коливань; 5) системи можуть стати нестабільними; 6) відбуваються якісні зміни; 7) у цих системах виявляються емерджентні нові якості; 8) виникають просторові, часові, просторово-часові чи функціональні структури; 9) структури можуть бути впорядкованими чи хаотичними; 10) у багатьох випадках можлива математизація [10, с. 182].

Правові системи також належать до систем, що самоорганізуються. Самоорганізація конкретизує творчі функції хаосу. По-перше, хаос

необхідний для початкової структуризації нелінійного середовища. По-друге, він сприяє резонансному об'єднанню простих структур в єдину складну структуру, узгодженню темпів їх еволюції. По-третє, хаос може виступати як механізм перемикавання, зміни різних режимів розвитку системи, переходів від однієї відносно стійкої структури до іншої. Існують певні допущення, що особливості застосування синергетичного підходу в правовій науці доцільно починати з позицій теорії держави та права, оскільки: 1) теорія держави та права є фундаментальною юридичною наукою; містить положення, які утворюють теоретичну й методологічну базу юриспруденції; об'єднує юридичні науки в єдину, цілісну, внутрішньо узгоджену систему; 2) за своєю сутністю теорія держави та права є наукою методологічною.

Так, В.О. Груніна підкреслює, що необхідність звернення до синергетики в процесі наукового дослідження правового явища зумовлена: по-перше, існуванням цілого ряду теоретико-правових проблем, перспективне рішення яких вимагає доповнення традиційного діалектико-матеріалістичного методу пізнання теорією самоорганізації; по-друге, елементи синергетики об'єктивно існують у правовому регулюванні й тому вимагають обліку й, відповідно, дослідження; по-третє, традиційна діалектична парадигма не описує в повному обсязі процес правового регулювання [11, с. 12].

Автори роботи [12, с. 11] також наголошують, що одним із напрямів використання синергетики для вивчення правових явищ є використання цього методу спочатку в загальноправових науках (теорія держави і права, філософія права) з поступовим поширенням на «галузеві» та «спеціальні» правові науки. Це пояснюється логікою наукового дослідження: не пізнавши загального, неможливо пізнати часткового. В іншому випадку в ході вивчення окремих (часткових) питань дослідник на кожному кроці буде «наштовхуватися» на невирішені проблеми загального характеру.

За визначенням В.В. Шишкіна, синергетичний підхід у теорії права представляє собою зумовлену сукупність чинників система взаємопов'язаних і взаємообумовлених методів, способів теоретичного пізнання міждисциплінарного характеру, що застосовуються, виходячи із принципів самоорганізації, спрямованих на вивчення взаємних зв'язків і результатів взаємодії між елементами теорії права, в результаті чого науково обґрунтовуються правові явища, які раніше вважалися аномальними. У теорії права такий підхід являє собою систему прийомів, які мають міждисциплінарну спрямованість, характеризуються рядом ознак, заснованих на ідеях спільної дії елементів теорії права, уявленні системності взаємозалежних і взаємообумовлених підходів у вивченні права, застосовуваних, виходячи із принципів самоорганізації [13].

Таким чином, у дослідженні правових явищ за допомогою синергетичного підходу необхідно виділити декілька етапів: 1) визначення області дослідження, тобто виявлення правових явищ, які можуть бути вивчені за допомогою синергетики; 2) акцентування уваги на основних положеннях синергетичного методу, його поняттях й категоріях, які створюють базис синергетичної методології; 3) аналіз уже наявних у правовій науці положень, теорій щодо досліджуваного явища; 4) безпосереднє дослідження правового явища за допомогою синергетичної методології, який включає

момент якісного перетворення попереднього юридичного знання й подальше кількісне зростання юридичного знання, отриманого із застосуванням синергетичного підходу. Збереження черговості другого й третього етапів відносно один одного суттєвого значення не має, залежить виключно від уподобань дослідника та слугує його зручності.

Щодо області дослідження, то, за словами Ю.Ю. Ветютнева, правова сфера, на перший погляд, менше за інші придатна для використання законів синергетики, оскільки право за своєю сутністю націлене на усунення елементів самоорганізації з певної системи шляхом установлення «правил гри», саморегулювання замінюється регулюванням зі сторони, і це мало б зупиняти дію законів синергетики. Однак протиріччя між синергетикою та правом мають суто зовнішній характер [14, с. 64–69]. Доречно звертається увага на те, що одним із найперспективніших напрямів синергетики у праві є дослідження правовідносин, виокремлюється дослідження із застосуванням синергетичного підходу системи правових норм, правосвідомості, розвитку юридичної науки, самоорганізації в діяльності державних органів, правової системи в цілому.

В.В. Шишкін зауважує, що доцільність використання синергетичного підходу в побудові ієрархії загальнотеоретичного знання про систему права зумовлена сукупним впливом різних факторів, що визначають субординацію її провідних елементів. Визначення позицій синергетичного підходу для вивчення системи права закладена у спростуванні традиційного погляду на історичний розвиток системи права й системи законодавства, вихідного уявлення про лінійний характер юридичного прогресу, в той час як механізми синергетики (засоби, прийоми, принципи, способи) діють у тих процесах наукової юридичної діяльності, які здійснюються незалежно від намірів і вільних творчих устремлінь правознавців. Синергетичний ефект виявляється в теорії права й теорії правового регулювання тоді, коли в результаті узгодженої, спільної дії елементів цих систем виникає нова якість, яка не може бути досягнута на рівні окремих їх елементів [13]. Тобто в даному випадку слід говорити про дослідження різних проявів емерджентності у правових явищах.

Отже, можна робити висновок, що синергетичний підхід може бути з успіхом використаний у прогнозуванні результату дії правової норми й строків випереджувальної підготовки правових норм, що дозволить запобігти правовим колапсам. Однак системний і відкритий характер права, законодавства, системи права не є достатньою підставою для використання під час їх дослідження методів синергетики. Синергетика передбачає отримання нових знань про предмет дослідження й побудову теоретичної системи знань про цей предмет. Однак за допомогою синергетичного підходу досліджується насамперед характер системних зв'язків між елементами (складовими частинами) складних системних утворень. Витоки й зміст закономірностей функціонування й трансформації самоорганізованих систем потрібно шукати всередині системи, оскільки вони не задаються системою ззовні, а є продуктом її власної діяльності.

Водночас, оскільки такі системи є відкритими, то причини, які змушують систему вийти зі стану рівноваги, зазвичай знаходяться ззовні.

Таким чином, будь-яке правове явище у процесі його вивчення за допомогою синергетичного методу має бути дослідженим і ззовні, і зсередини. У цьому полягає істотна відмінність синергетики від інших традиційних методів наукового пізнання. Разом із тим рівень самоорганізації в різних системах (наприклад, у нормативно-правовому акті, судовому прецеденті, правовому звичаї) є різним, отже, й принципи синергетики проявляються в них з різною інтенсивністю. Тому під час застосування синергетичного методу необхідно визначитися, в яких межах виявляється самоорганізація в досліджуваному правовому явищі. Крім того, повнота і всебічність наукових досліджень досягаються не за рахунок застосування одного методу, а в ході використання різних підходів, їх взаємодії та взаємодоповнення, про що йшлося вище. Кожен метод має своє змістове навантаження. Це ще один аргумент на користь використання синергетики в дослідженні правових явищ.

Окрім цього, синергетичний підхід дозволяє відобразити уявлення про відкритість і складність теорії права, що зумовлює орієнтир для пізнання права як функціональної підсистеми складної системи суспільних відносин. Питання про співвідношення й дії функцій синергетики різних рівнів пов'язане з питанням її ефективності в теорії права. Адже системність права – це одна з проблем, яка постійно перебуває у центрі уваги правознавців. У юридичній літературі зазначається існування теорії системи права, наявність у логічній абстракції «система права» власного понятійного апарату, ґрунтовне висвітлення питання системності отримали в межах проблем співвідношення системи права, предмету й методу правового регулювання.

Висновки. Наявна системність правової науки й циклічність її розвитку спонукає науковців до розширення уявлень про грані права і звернення до нової методологічної концепції задля розуміння ефективного функціонування всієї системи права. Розуміння права слід сприймати як розуміння складної, нерівноважної, відкритої, нелінійної, динамічної системи, в дослідженні якої за допомогою синергії слід звертати увагу на характер системних зв'язків між її елементами. Сила синергії в теорії права проявляється й поширюється на різні галузі правової науки, зокрема на господарське право. При цьому система обирає для себе найбільш прийнятну форму регулювання відносин, яка найкраще знижує рівень ентропії у системі, вимагає менше витрат, тобто викликає менше збурень. Це стосується й наукового пізнання в цілому, тобто системи права, прогнозування результату дії правової норми й строків випереджувальної підготовки правових норм та правовідносин.

Література

1. Иванов А.Е. Генезис синергетики. *Современные научные исследования и инновации*. 2013. № 9 URL : <http://web.snauka.ru/issues/2013/09/26327>.
2. Гамма Т. Синергия как фактор эффективности угод М&А. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 73–88.
3. Чернецька О.В. Сутність та значення синергетичного ефекту в системі управління на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 2014. Т. 2. С. 762–765.

4. Word Origin and History for synergy. URL : <http://www.dictionary.com/browse/synergy>.
5. Віннікова О.С. Синергійний ефект у державному податковому регулюванні. *Економіка розвитку*. 2017. № 3. С. 44–52.
6. Гленсдорф П., Пригожин І. Термодинамическая теория структуры устойчивости флуктуаций. Москва : Наука. 1973. 280 с.
7. Синергетическая парадигма. Социальная синергетика / отв. ред. В.В. Василькова. Москва : Прогресс-Традиция, 2009. 688 с.
8. Василенко М.Д. Господарська система та передбачення виходу з кризи: синергетичний підхід в світлі правового супроводу. 8 *Прибузькі читання. «Людина, суспільство, держава: публічно-правовий аспект»: зб. наук. праць*. Миколаїв : Іліон, 2012. С. 38–40.
9. Николіс Г., Пригожин І. Самоорганізація в неравновесных системах : от диссипативных структур к упорядоченности через флуктуации. Пер. с англ. В.Ф. Пастушенко ; под ред. Ю.А. Чизмаджева. Москва : Мир, 1979. 196 с.
10. Хакен Г. Синергетика. Москва : Мир, 1980. 406 с.
11. Грунина В.А. Синергетические основы правового регулирования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Федеральное государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Владимирский юридический институт Федеральной службы исполнения наказаний». Владимир, 2006. 23 с.
12. Джужа О.М., Орлов Ю.Ю., Калюжний Р.А. Щодо можливості вивчення правових явищ з позицій синергетики. *Право і суспільство*. Дніпропетровськ, 2009. № 2. С. 3–12.
13. Шишкин В.В. Синергетический подход в теории права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нижегородская академия МВД России. Нижний Новгород, 2007. 35 с.
14. Синергетическая парадигма. Социальная синергетика / отв. ред. В.В. Василькова. Москва : Прогресс-Традиция, 2009. 688 с.
14. Ветютнев Ю.Ю. Синергетика в праве. *Государство и право*. 2002. № 4. С. 64–69.

А н о т а ц і я

Василенко М. Д., Слатвінська В. М. Сила синергії у проявах правової науки: міждисциплінарне дослідження. – Стаття.

У статті обговорено концепти «синергія», «синергетика», «синтез» й «синергійний ефект». Відзначено, що саме синергетика займається вивченням синергії та синергетичних ефектів. Встановлено, що сутність синергії розкривається через спектр її властивостей (емерджентностей). За допомогою синергетичного підходу досліджується характер системних зв'язків між елементами (складовими частинами) складних системних утворень. Право представляється як складна, нерівноважна, відкрита, нелінійна, динамічна система. З'ясовано, що важливою умовою дії синергії є дотримання основних принципів організації та самоорганізації. Сила синергії в теорії права проявляється й поширюється на різні галузі правової науки, зокрема показано, як воно впливає на господарське право. Визнаючи позицію І.Р. Пригожина щодо нестійкості та нестабільності у природі як фундаментальних характеристик Всесвіту, автори закликають не тільки інакше подивитися на колишні теоретичні концепції про побудови ньютоніано-лапласівського типу, але й якоюсь мірою по-новому оцінити мінливість навіть системи права, зокрема господарського (інноваційного), та сам процес розвитку інновацій в цілому. Акцентовано на впливі сили синергії під час дослідження правових явищ із використанням синергетичного підходу. Обговорена думка Г. Хакена щодо проявів сутності синергетики. Встановлено, що істотна відмінність синергетики, яка суттєво відрізняє її від інших традиційних методів наукового пізнання, полягає в тому, що будь-яке правове явище у процесі його вивчення за допомогою синергетичного методу має бути дослідженим і ззовні, і зсередини. Виявлено наукові підходи до розуміння поняття «синергія», а також визначено силу синергії у правовій науці. Наведені аргументи на користь використання синергетики в дослідженні правових явищ. Звернута увага на те, що система обирає для себе найбільш прийнятну форму регулювання відносин, яка найкраще знижує рівень ентропії у системі, вимагає менше витрат, тобто викликає менше збурень. Це стосується й наукового пізнання в цілому, тобто системи права, прогнозування результату дії правової норми й строків випереджувальної підготовки правових норм та правовідносин.

Ключові слова: синергія, синергетичний ефект, синергізм, синергетика, правова наука, сила синергії.

S u m m a r y

Vasylenko M. D., Slatvinska V. M. The power of synergy in the manifestations of legal science: an interdisciplinary study. – Article.

The article discusses the concepts of “synergy”, “synergetics”, “synthesis” and “synergetic effect”. It is noted that it is synergetics that studies synergy and synergetic effects. It is established that the essence of synergy is revealed through the spectrum of its properties (emergences). With the help of synergetic approach, the character of system connections between elements (components) of complex system formations is investigated. Law is represented as a complex, non-equilibrium, open, nonlinear, dynamic system. It is found that an important condition for synergy is compliance with the basic principles of organization and self-organization. The power of synergy in the theory of law is manifested and extends to various branches of legal science, in particular, it is shown how it affects economic law. Recognizing the position of I.R. Prigogine on instability and instability in nature as fundamental characteristics of the Universe the authors urge not only to look differently at the previous theoretical concepts of the construction of the Newtonian-Laplacian type, but also to some extent to re-evaluate the variability of even the system of law, in particular economic (innovation), and the process of innovation development in General. Attention is focused on the influence of the synergy force in the study of legal phenomena using the synergetic approach. The opinion of G. Haken concerning the manifestations of the essence of synergetics is discussed. It is established that the essential difference of synergetics, which significantly distinguishes it from other traditional methods of scientific knowledge, is that any legal phenomenon in the process of its study with the help of the synergetic method must be investigated both from the outside and from within. Scientific approaches to understanding the concept of “synergy” are revealed, and the power of synergy in legal science is determined. The arguments in favor of the use of synergetics in the study of legal phenomena are presented. Attention is drawn to the fact that the system chooses for himself the most appropriate form of regulation of relations that best reduces the level of entropy in the system requires less cost, i.e. causes fewer disturbances, it applies scientific knowledge in General, that is, the legal system, the prediction result of legal rules and timing advanced training of legal norms and legal relations.

Key words: synergy, synergetic effect, synergism, synergetics, legal science, power of synergy.